

Toplumsal Cinsiyete Dayalı Meslek Seçimi Ölçeği'nin Geliştirilmesi- Erkek Formu

Development of the “Attitude Towards Gender Based Choice of Profession Scale- Male Form”

Özlem HASKAN AVCI*, Ezgi ÖZDEMİR**, Seydihan YİĞİT***,
Yılmaz HASRET****, Mustafa Zahid TOZAR*****

Öz: Bu çalışmanın amacı, erkek lise öğrencilerinin toplumsal cinsiyete dayalı meslek seçimi tutumlarını ölçebilen bir ölçek geliştirmektir. Çalışmaya, Ankara'da farklı sosyo-ekonomik düzeydeki liselerde 9-12. sınıfta okuyan 387 öğrenci katılmıştır. Çalışmada öncelikle, 243 öğrenciden toplanan veriler üzerinde açımlayıcı faktör analizi (AFA) gerçekleştirilmiştir. AFA sonuçları Toplumsal Cinsiyete Dayalı Meslek Seçimi Tutum Ölçeği'nin (TCDMSTÖ) 14 maddelik, 3 faktörlü bir yapıya sahip olduğunu ve toplam varyansın % 55.56'sını açıkladığını ortaya koymuştur. Çalışmada ikinci olarak, ölçeğin güvenilirliğini test etmek üzere 144 öğrenciden veri toplanmıştır. Ölçeğin güvenilirliği iç tutarlık katsayısı ve testi yarılama teknikleri ile değerlendirilmiştir. İç tutarlık katsayısı .893 olarak bulunmuştur. Testi yarılama ile tek ve çift maddeler olarak ayrılmış; ölçeğin iki ayrı formu arasındaki korelasyon .775 olarak bulunmuştur. Yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonuçları, açımlayıcı faktör analizinden elde edilen 3 faktörlü yapıyı desteklemektedir. Çalışma sonucunda, ölçeğin erkek lise öğrencilerinin toplumsal cinsiyete dayalı meslek seçimi tutumlarını geçerli ve güvenilir olarak ölçebildiği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal cinsiyet, meslek seçimi, erkek toplumsal cinsiyet rolü

Abstract: The purpose of this study is to develop a scale to measure attitude towards gender based choice of profession of male high school students. The subjects of this study are 397 students from 9 and 12 high schools which are from different socio-economic levels. In this study, firstly 243 students' data were collected and its were entered into SPSS. Explanatory and confirmatory factor analysis was used in order to identify the validity of Attitude Towards Gender Based Choice of Profession Scale (ATGBCPS). The results of explanatory factor analysis shows that the construct of this scale has 14 items and 3 factors and it's able to explain 55,56% of total variance. The reliability of the scale was tested with Cronbach-Alpha coefficient and split-half method by applying to 144 students. Cronbach-Alpha coefficient was found as .893 and the correlation between two sets found as .775. Confirmatory factor analysis results support a 3-factorial construct according to the data obtained from the exploratory factor analysis. The findings of the study shows that ATGBCPS is able to measure attitude towards gender based choice of profession of male high school students.

Keywords: Gender, choice of profession, male gender role

Giriş

Günümüzde, gelişmişlik düzeyi fark etmeksizin çoğu toplumda erkekleri ilgilendiren birtakım toplumsal cinsiyet kalıplarına rastlanmaktadır. Türkiye de, toplumsal cinsiyet rollerinin belirgin olarak ayrıştığı toplumlardan biridir. Türkiye'de bireyler, meslek seçimlerinden eş seçimlerine

* Dr. Öğr. Üyesi, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Psikolojik Danışma ve Rehberlik AD, Ankara, ORCID: 0000-0003-4903-6584, e-posta: haskan@hacettepe.edu.tr

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Psikolojik Danışma ve Rehberlik BD, Ankara, ORCID: 0000-0002-7341-7507, e-posta: e.oozdemir@gmail.com

*** Uzm. Psik. Dan., Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Psikolojik Danışma ve Rehberlik BD, Ankara, ORCID: 0000-0002-8346-5430, e-posta: seydhanygt@gmail.com

****Arş.Gör., Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Psikolojik Danışma ve Rehberlik AD, Denizli, ORCID: 0000-0003-2945-5247, e-posta: yilmazhasret@pau.edu.tr

*****Arş.Gör., İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Psikolojik Danışma ve Rehberlik AD, İstanbul, ORCID: 0000-0002-1466-9608, e-posta: zahid.tozar@medeniyet.edu.tr

ve evlilikteki sorumluluklarını belirlemeye kadar toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının etkisi altında kalabilmektedirler (Akgül-Gök, 2013; Eser, 2010).

Toplumsal cinsiyet kavramını sosyal bilimlere kazandıran Ann Oakley'e göre, "cinsiyet" (sex) biyolojik olarak erkek kadın farkını vurgularken, "toplumsal cinsiyet" (gender) erkeklik ve kadınlık arasındaki biyolojik farklılıklar doğrultusunda ve toplumsal bakımdan eşit olmayan bölünmeyi vurgulamaktadır (akt. Marshall, 1999). Toplumsal cinsiyet kavramı, kadının ve erkeğin sosyal olarak belirlenen rollerini, sorumluluklarını ve davranışlarını açıklayan bir kavramdır. Toplumsal cinsiyet biyolojik farklılıkların dışında kadın ve erkek olarak toplumun bizi algılayışı ve toplumun bizden beklentileri ile ilişkilidir (Akın, 2007). Toplumsal cinsiyet, toplumsal ortamda oluşan bireye ilişkin beklentileri ve toplumda bireye atfedilen konumu gösterir (Vatandaş, 2016). Dolayısıyla toplumsal cinsiyet bireyin genetik özelliklerinden ziyade içinde yaşanılan kültür tarafından oluşturulmuştur.

Kadın ve erkeğin toplumda varoluş şekli bireyin hayatını biçimlendirir. Bireyin içinde bulunduğu toplum, onu, kadın ve erkeğe yakıştırdığı davranış kalıpları içinde biçimlendirir (Gümüšoğlu, 2008). Kadın ve erkekler birbirinden farklı biçimde giyinme, belli mesleklerde yoğunlaşma, ev içinde farklı sorumluluklar üstlenme, çocuk yetiştirmede farklı sorumluluklar üstlenme gibi eğilimler gösterebilmekte ve birbirinden farklı etkileşim kurma biçimleri gösterebilmektedirler (Blakemore, Berenbaum ve Liben, 2009). Toplumun kadınlarda aradığı veya kadınlardan beklediği davranışlar kadınsı, erkeklerde aradığı veya erkeklerden beklediği davranışlar erkeksi cinsiyet rolleridir. Yaşamın ilk yıllarından başlayarak kız ve erkek çocuklar nasıl davranmaları gerektiğini öğrenirler ve toplum tarafından kendi cinsiyetlerine uygun görülen davranış rollerini gerçekleştirmeye başlarlar (Erdir, 2016). Toplumsal cinsiyet farkları kadınların da erkeklerin de hayatını biçimlendirir. Bu nedenle bir toplumda kadın ve erkeklerin sosyal yaşama katılımı o toplumda benimsenen toplumsal cinsiyet algısından etkilenir (Öngen ve Aytaç, 2013). Dolayısıyla toplumsal cinsiyet kadının ve erkeğin toplumsal ve kültürel olarak yapması gereken rol ve sorumluluklarını içermektedir (Dökmen, 2015). Cinsiyet rolleri erkeklerin ve kadınların gerçekleştirebilecekleri etkinlikleri kısıtlayan toplumsal beklentileri kapsamaktadır. Toplumsal beklentiler bireyler üzerinde, bu beklentilere uygun davranmaları yönünde baskı oluşturmaktadır (Gündüz Kalan, 2010). Bir başka deyişle bireyler bazen kendi istekleri yerine kendisinden beklenen davranış ve tutumları sergilemek durumunda kalmaktadırlar.

Toplumsal cinsiyet rollerinin oluşum süreci ilkokuldan başlamakta ve kadınların edilgen ve güçsüz, erkeklerin de etken ve güçlü olarak toplumsallaştırılması sürecidir. Bu süreçte toplum, kadın ve erkek kimliklerini tasarlamaktadır. Bireyler, tasarlanan kimlikler doğrultusunda rolleri benimsemekte ve böylece erkeğin kimliğinin temelini kamusal alanda yaptıkları, kadınınkini ise ev içi alanda yaptıkları oluşturmaktadır (Gümüšoğlu, 2008). Kadın kimliğini yemek yapma, çocuk bakma gibi ev içi işlerle ilgili sorumluluklar, erkek kimliği ise maddi getirisi olan ve karar veren konumunu sergileyeceği rolleri taşımaktadırlar (Temel, Yakın ve Misci, 2006). Bu roller gereği kadınlar ilgili ve şefkatli davranış örüntülerini öğrenirken; erkekler hırslı, akıl ve mantığa dayalı ve rekabetçi davranış örüntülerini öğrenmişlerdir. Çünkü kadın-erkek ayrımı ve bunların rollerinin vurgulandığı bir toplumda yetişen bireyler hassas, duygusal, kırılgan, bülbül gibi kavramların kadınsı; atılgan, saldırgan, güçlü, ihtiraslı gibi kavramların da erkeksi olduğunu öğrenmişlerdir (Bem, 1983; Zeyneloğlu, 2008). Bu nitelermeler bireylerin tüm yaşamını etkilediği gibi meslek değerlerini de etkilemiş ve meslek tercihlerinde erkekler, kadınlardan daha fazla kazanmaya, önde olmaya, liderlik yapmaya ve diğerlerine baskın olmaya önem vermektedir (Gündüz Kalan, 2010). Dolayısıyla hem erkeklerin hem de kızların mesleki hedeflerini, kendi cinsiyetleri doğrultusunda başka bir deyişle toplumun cinsiyetine yüklediği özellikler çerçevesinde yapmaktadırlar. Bireylerin küçük yaşlardan itibaren cinsiyetlerine uygun olmadığı gerekçesiyle bazı meslekleri göz ardı ederek "cinsiyetlerine uygun" mesleklere yönelebildikleri belirtilmektedir (Aziz ve Kamal, 2012). Weisgram, Bigler ve Liben (2010) de, kadın ve erkekler için, ortak değerler ön plana çıkmış olsa bile, meslek seçiminde farklı seçeneklere yoğunlaştıklarını belirtmiştir.

Barutçu'ya (2013) göre Türkiye'de çalışmak ve bu sayede var olmak, her erkeğin olmazsa olmazı olarak algılanmakta; "Hegemonik erkekliğin" özellikleri arasında en başlarda yer alan mesleki başarı, şüphesiz ki elde edilemediğinde de tabii kılınmış erkekliğin en önemli özelliklerinden biri haline gelmekte; bu da hali hazırda bulunan diğer bir özellik olan sınıfsal farklılığı besleyerek, üst sınıf erkeklerin alt sınıflar üzerinde tahakküm kurmasına yol açabilmektedir. Selek'e (2011) göre ise, Türkiye'de geleneksel olarak kabul gören erkeklik kademesine varmak için geçilmesi gereken dört aşamadan biri iş bulmadır. Sancar (2011) geçimden tek başına sorumlu hale gelen erkeğin otoritesini toplumun modern piyasa ilişkileri içinde kazandığı paradan aldığını ve buna dayanarak yeni bir erkeklik tarzı inşa ettiğini belirtmektedir. Leuze ve Helbig de (2015) erkeklerin mesleklerini erkekliklerinin bir ifadesi olarak kullandıkları için mesleki tercihlerinin de bu yönde olduğunu belirtmektedir. Örneğin, işini kaybeden bireylerin tepkileri üzerinde yapılan bir araştırmada kadınların ev işleri ve çocuğuyla ilgilenerek iş kaybını olumsuz görmediği hatta fırsata dönüştürdüğü belirtilirken, erkeklerin evin geçimini sağlama rolünden dolayı güçlük yaşadığı ifade edilmektedir (Forret, Sullivan ve Mainiero, 2010). Literatüre dayalı açıklamalardan yola çıkılarak, genç erkekler için bir iş sahibi olmanın ön aşaması olan meslek seçme sürecinin toplumsal cinsiyet baskısıyla birleştiğinde daha da güçleştiği söylenebilir.

"Hangi mesleği icra etmeliyim?" sorusu gelişimsel görev olarak da değerlendirilebilecek olup özellikle ortaöğretim çağındaki çocukların üzerinde düşündükleri bir sorudur (Gati, Osipow ve Givon, 1995). Bu gibi sorulara cevap ararken, meslek seçiminin birey için yaşam tarzı seçimi olduğu (Kuzgun, 2004) dikkate alınmalıdır. Bu soruya cevap bulmak, bir karara varmak zor olduğu kadar karmaşık bir süreçtir (Öztemel, 2012). Toplumsal cinsiyet ekseninde hareket etmek bu süreci daha da karmaşık hale getirebilmektedir. Nitekim Correl (2001) meslek seçiminin, toplumsal cinsiyet tarafından etkilendiğini vurgular. Ona göre, toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili yaygın olarak paylaşılan kültürel inançlar, kadın ve erkeklerin iş yeterlilikleri konusunda kendilerini farklı şekilde değerlendirmelerine yol açar. Kadın ve erkeklerin kendi iş yeterliliklerine ilişkin yaptıkları farklı değerlendirmeler de verdikleri kariyer kararlarını etkiler.

Lise döneminde kız ve erkek öğrencilerin ilgi duydukları alanların belirginleştiği ve meslek tercihlerinin şekillendiği görülmektedir (Vurucu, 2010). Kimi araştırmalarda erkeklerin matematik, teknik, yönetim ve ticaret akılcı düşünme, aktif yaşamını sürdürebilme gibi alanlara, kızların ise edebiyat, sosyal hizmet, büro işleri, iletişim becerileri ve sosyalliğini sergileyebileceği alanlara ilgi duyduklarına rastlanmaktadır (Çurğatay, 2010; Razumnikova, 2005). Correl (2001) de matematik ve mühendislikle ilgili alanların daha erkeksi algılandığını vurgulamaktadır. Bu nedenle erkekler hemşirelik, okul öncesi öğretmenliği gibi toplumun kadınlara uygun gördüğü meslekleri (Turan, Öztürk, Kaya ve Aştı, 2010; Ünver, Diri ve Ercan, 2010) seçerken zorlanmaktadırlar. Benzer şekilde Ndobu da (2013), kadınların geleneksel olmayan mesleklere daha açık olduklarını, erkeklerin geleneksel meslekleri seçme konusunda daha katı davrandıklarını belirtmiştir. Başka bir deyişle, toplumsal cinsiyet erkeklerde özellikle kariyer kararını etkileyebilmektedir

Genel olarak pek çok toplumda, öğretmenlik, hemşirelik gibi mesleklerin kadının şefkatli ve ince yapısını ortaya çıkaran toplumsal cinsiyet rolleri doğrultusunda kadınlık özellikleriyle tutarlı meslekler olduğu algısı söz konusudur. Erkeklerle ise gücünü ortaya koyabileceği daha üretici ve baskın olabileceği mesleklerin uygun olduğu algısı söz konusudur. Kadının eş, anne, çocuk bakıcısı gibi ev içi görevleri kapsayan rolü, erkeğin ise ev dışında çalışan, ailesini koruyan ve onların geçimini sağlayan, aktif rolü meslek seçim kararlarını etkilemektedir (Kahraman, Ozansoy Tunçdemir ve Özcan, 2015). Hemşirelik mesleğinin gerektirdiği güçlü iletişim becerileri, empatik olma ve ekleme çalışabilme gibi beceriler daha çok kadınlarla ilişkilendirilmiş toplumsal cinsiyet rolleri olmasından dolayı bu mesleklerin kadınlara daha uygun olduğu algısı oluşmaktadır (Muldon ve Reilly, 2003). White ve White (2006), cinsiyetlere ilişkin oluşmuş kalıp düşüncelerden dolayı, örneğin, mühendislik mesleğinin erkeksi olarak, sınıf öğretmenliği mesleğinin kadınsı olarak algılandığına değinmiştir. Ayrıca muhasebeciliğin de cinsiyetlere göre karşılaştırıldığında daha fazla erkeksi bulunduğunu ifade

etmiştir. Aldoory ve Toth (2002), günümüzde halkla ilişkiler pozisyonlarında büyük oranda kadınların tercih edildiğini, erkeklerin ise daha çok yönetim kademesinde yüksek maaşlarla ya da işe alım süreçlerinde tercih edildiğini ortaya koymuştur. Bununla birlikte kadın ve erkekler aynı sektörde çalışmasına rağmen yaptıkları işler toplumsal cinsiyet rolleri kapsamında kategorileşmektedir (Bozkurt ve Akpınar, 2018). Dolayısıyla içinde yaşadığımız toplum meslekleri kadın-erkek meslekleri şeklinde kategorize edip, bireylerin de bu yönde tercih yapmalarını beklemektedir. Başka bir deyişle toplumsal cinsiyet rollerinin bireylerin kariyer seçeneklerini büyük ölçüde daralttığı söylenebilir.

Yurtdışında kadınların az temsil edildiği mesleklerde kendilerine yer bulmaları için onları cesaretlendiren, destekleyen kurumlar bulunmaktadır. IEEE Women In Engineering, dünya çapında kadınlara mühendislik ve bilim alanlarında ilham verme ve bu alanda kariyer yapmaları konusunda cesaretlendirme amacını taşıyan bir kuruluştur. Women In Project Management (WIPM), Avrupa'da kadınlara proje yöneticiliği konusunda uygun ortamı sağlama amaçlı yaptıkları bir çalışmadır. Buradan hareketle hem kadınlara hem de erkeklere çocukluktan itibaren kendilerine verilen toplumsal cinsiyet algılarından sıyrılarak potansiyellerini ortaya koymalarını amaçlamaktadır. Bununla birlikte kadın erkek eşitsizliğinin araştırılması için de birçok komisyon kurulmuştur. Bunlardan birisi The Equal Opportunities Commission (EOC)'dur. EOC, iş ortamında erkek ve kadın çalışanlar arasında yapılan ayrımcılık konusunu araştırmıştır. Bu araştırmanın sonucunda, iş ortamında kadın ve erkekler arasında yapılan ayrımcılığın işgücünü ve üretkenliği sınırladığı, aynı zamanda kariyer seçeneklerinin cinsiyete göre değişmesine neden olduğu ortaya çıkmıştır. Hatta modern çıraklık eğitiminde dahi kadınların ve erkeklerin birbirlerinden farklı meslekler seçtikleri, erkeklerin daha çok teknik konulara yönelirken kadınların çocuk bakımı, saç tasarımı, vb. meslek gruplarına yöneldikleri gözlemlenmiştir (The Equal Opportunities Commission [EOC], 2005).

Ülkemizde de özellikle son yıllarda bu konuda bazı projeler yürütülmektedir. Örneğin, Uçan Süpürge Derneği ve Türk PDR Derneği işbirliği ve Ford Otosan desteği ile yürütülen "Bal Arıları Mühendis Oluyor" projesi gençlerin mesleklerle ilgili toplumsal cinsiyet tabularından sıyrılmalarına destek olmayı amaçlamaktadır. Lise öğrencilerinin toplumsal cinsiyet kalıp yargılarından sıyrılarak meslek kararı vermelerini desteklemek için yürütülen projede, 81 ilde ortaöğretim 9. Sınıfa devam eden öğrencilere yönelik etkinlikler düzenlenmektedir. Bunun dışında ETCEP (Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Sağlanması Projesi) eğitim ortamlarında ve kamuoyunda toplumsal cinsiyet eşitliği kavramının anlaşılmasını, yaygınlaşmasını ve özellikle eğitim ortamlarında toplumsal cinsiyet eşitliğinin dikkate alınarak uygulamalar yapılmasını amaçlamaktadır (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2016). Bu proje, okul öncesi dönemden itibaren toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı olması ve sadece öğrencileri değil tüm eğitim kadrosunu bu konuda bilinçlendirmeyi amaçlaması bakımından önemlidir. Çünkü okul öncesi ve ilköğretim kitaplarında toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin inşasıyla ilgili (Gündüz-Şentürk, 2015; Köseleler, 2009; Yeşil, 2014) mesajlar verildiğine dair birçok araştırma mevcuttur. Bu gibi projelerin yanısıra Hacettepe, Ankara, Ege ve Dokuz Eylül gibi köklü üniversitelerde toplumsal cinsiyet eylem planları yayınlanmakta, toplumsal cinsiyet ile ilgili seçmeli ve zorunlu dersler açılmakta, toplumsal cinsiyet eşitliğiyle ilgili çalışmalar desteklenmekte ve kadının yönetim kadrolarında eşit temsili sağlanmaya çalışılmaktadır. Tüm bu çalışmalar ve projeler ışığında gençlerin meslek seçimi yaparken "toplumun cinsiyetlerine uygun gördüğü meslekler" algısından sıyrılarak meslek kararı alabilmesinin önemi ortaya çıkmaktadır. Üniversiteler toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda farkındalık çalışmaları yürütmesine rağmen, Türkiye'de sınav sistemi dolayısıyla meslek seçimi genel olarak lise yıllarına denk gelmektedir. Lise öğrencilerinin meslek seçimlerinin toplumsal cinsiyet rollerinden ne derece arınık olduğu bilinmeden bu konuda yorum yapmak güçtür.

Türkiye'de lise öğrencilerinin toplumsal cinsiyete dayalı meslek seçimi yapıp yapmadığını değerlendirebilecek bir ölçeğe rastlanmamıştır. Konuyla ilgili, Gündüz, Tarhan ve Kılıç (2015) tarafından ilköğretim dördüncü sınıf öğrencileri için geliştirilen bir ölçek bulunmaktadır. Ayrıca yurtdışında da doğrudan cinsiyet temelli meslek seçimi tutumlarını ölçmeye yönelik hazırlanmış bir ölçme aracına rastlanmamıştır. Hem yurt içinde hem de yurt

dışında geliştirilen ölçme araçları daha çok toplumsal cinsiyet kalıp yargıları, cinsiyet tutumu ve algısını ölçmeye yönelik görünmektedir. Bu çerçevede yapılan çalışmanın amacı bireylerin meslek seçimine ilişkin toplumsal cinsiyet algılarının belirlenebilmesidir. 2017 ÖSYS verileri incelendiğinde sınava giren her dört adaydan birinin, hâlihazırda üniversitelerin herhangi bir bölümünde öğrenci olduğu ya da üniversite mezunu olduğu anlaşılmaktadır. Bu öğrencilerinin bazılarının mesleklerinden ya da bölümlerinden memnun olmadıkları için tekrar sınava giriyor olabilecekleri düşünülürse, üniversite öncesinde sunulması gereken mesleki rehberliğin önemi ortaya çıkmaktadır. Meslek seçimi sürecinde, diğer bazı koşullarla birlikte, öğrencileri sınırlandıran önemli unsurlardan biri olan toplumsal cinsiyet tutumlarının, öğrenci henüz mesleğini seçmeden fark edilmesi ve uygun yönlendirilmesi bakımından önemli olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmada, meslek seçimi arefesindeki öğrencilerle işlevsel şekilde kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçek geliştirilmesi amaçlanmaktadır.

Yöntem

Örneklem/çalışma grubu

Bu çalışma kapsamında Ankara ili merkez ilçelerinde farklı sosyo ekonomik düzeyde bulunan 3 lisede 9 ila 12. sınıfta öğrenim gören 397 öğrenciye ulaşılmıştır. Ölçek maddeleri henüz meslek seçmemiş kişilere yönelik olduğundan ve belirli bir mesleki seçime yönelmeyi ifade ettiğinden, meslek lisesine devam eden öğrenciler ölçek geliştirme çalışmasına dâhil edilmemiştir. Çalışmaya katılan öğrencilere ait bilgiler ise Tablo 1’de sunulmuştur. Ortaöğretim düzeyindeki öğrencilere ulaşma kolaylığı bakımından uygun örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Uygun örnekleme zaman, para ve işgücü bakımından var olan sınırlılıklar nedeniyle örneklemin kolay ulaşılabilir ve uygulama yapılabilir birimlerden seçilmesidir (Büyüköztürk, 2008).

Tablo 1.

Çalışma Grubunun Okul Türü ve Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı

Sınıf Düzeyi	Özel Anadolu Lisesi	Anadolu Lisesi
9. Sınıf	34	113
10. Sınıf	33	95
11. Sınıf	16	70
12. Sınıf	24	12

İşlem

Araştırma kapsamında öncelikle ilgili literatür incelenerek, toplumsal cinsiyete dayalı meslek seçimi tutumu değişkenini ölçmeye yönelik likert tipi bir ölçek geliştirebilmek için madde yazımı sürecine girilmiştir. Araştırmacılar tarafından 11’i tersten olmak üzere 47 maddelik bir madde havuzu oluşturulmuştur. Oluşturulan madde havuzuyla ilgili Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanından, toplumsal cinsiyet üzerine araştırmaları bulunan iki uzmandan görüş alınmıştır. İki uzmandan gelen görüşler beraber değerlendirilerek, yüzde 90’ın üzerinde tutarlılıkla ölçekte yer alması önerilmeyen maddeler ölçekten çıkarılarak, diğer maddelerde öneriler doğrultusunda düzenlemeler yapılmıştır. Yapılan düzenlemeler sonrasında oluşturulan deneme formu öncelikle bir sınıfta uygulanmıştır. Deneme uygulamasında sınıftaki öğrencilere, anlaşılmayan, açık olmayan maddeler olup olmadığı sorulmuştur. Öğrenciler prestij, toplumsal beklentiler gibi bazı kavramları anlayamadıklarını ifade etmişlerdir. Öğrencilerden gelen dönütler doğrultusunda kavramlar sadeleştirilerek maddeler yeniden düzenlenmiştir. Düzenlenmiş hali ile uygulama formu 243 öğrenciye uygulanmıştır. Elde edilen verilerle açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizi doğrultusunda birinci faktörde faktör yük değerleri .30’dan düşük çıkan, faktör yük değerleri farklı faktörlerde birbirine yakın olan, ayırt ediciliği düşük olan ve diğer ölçek maddeleri ile düşük korelasyon veren 9’i ters olmak üzere 33 madde ölçekten çıkarılmıştır. “Erkeklerin her mesleği yapabileceğini düşünürüm”, “Bir erkek imkan verilirse kadınların çalıştığı pek çok alanda başarılı olabilir” maddeleri, yapılan faktör analizi doğrultusunda çıkarılan ters maddelere örnek oluştururken “Erkeklerin doğası bazı

meslekler için uygun değildir”, “Yalnızca başarısız erkekler kadınların tercih ettikleri mesleklere yönelir” maddeleri yapılan faktör analizi doğrultusunda çıkarılan diğer maddelere örnek oluşturmaktadır. Faktör analizi sonucunda kalan 14 maddeden oluşan ölçeğin son formu 144 öğrenciye uygulanmış ve elde edilen verilerle testi yarılama tekniği uygulanmıştır.

Verilerin analizi

Verilerin analizinde SPSS paket programı kullanılmıştır. Öncelikle, verilerin faktör analizi için uygun olup olmadığı incelenmiştir. KMO'nun .60'dan yüksek, Bartlett testinin anlamlı olması gerektiği (Büyüköztürk, 2004) dikkate alınmıştır. KMO değeri .908 başka bir deyişle mükemmel düzeyde olup (Kaiser ve Rice, 1974), olup Bartlett testi .00 düzeyinde anlamlı olduğu için (Sharma, 1996) veriler faktör analizi için uygun bulunmuştur. Bunun üzerine ölçeğin faktör yapısı ve maddelerin faktör yükleri Açımlayıcı Faktör Analizi ile incelenmiştir. Faktörleştirme tekniği olarak da temel bileşenler analizi (principle component analysis, PCA) seçilmiştir. Faktör analizinde, ölçekte yer alan maddelerin ölçtüğü değişkenle ilişkisine ya da faktörlerle olan ilişkisine; faktör yükleri, ortak faktör varyansı ve maddelerin tek bir faktörde yüksek yük değerine sahip olup olmadığı gibi ölçütler doğrultusunda karar verilmektedir (Hair, Black, Babin ve Anderson, 2010). Dolayısıyla uygulanan analizlerde faktörlerin her bir değişken üzerindeki ortak faktör varyansı, maddelerin faktör yükleri, açıklanan varyans oranları incelenmiştir. Faktör yapılarının belirlenmesinde, maddelerin .30 ve üzerinde faktör yük değerlerine sahip olması dikkate alınmıştır. Faktör yükü, maddenin faktörlerle arasındaki ilişkisini açıklayan bir katsayıdır. Faktörleri açıklayan maddelere ait faktör yüklerinin yüksek olması beklenmektedir. Bir maddenin bir yapıyı ya da faktörü iyi ölçtüğünü söyleyebilmek için bu faktör yükünün değerinin 0.30 ya da bu değer üstünde bir değer olması gerekir. 0.30- 0.60 faktör yüküne sahip olan bir madde için yapıyı orta derecede, 0.60'dan (pozitif ya da negatif) yüksek faktör yüküne sahip olan bir madde içinse yüksek derecede yapıyı ölçtüğü çıkarımı yapılabilir (Kline, 1994). Birbiriyle ilişkili maddelerin bir araya gelerek faktör oluşturması ve faktörlerin daha kolay yorumlanabilmesi amacıyla Varimax eksen döndürme tekniği seçilmiştir. İnceleme sonunda birinci faktörde faktör yük değerleri .30'dan düşük çıkan, faktör yük değerleri farklı faktörlerde birbirine yakın olan, ayırt ediciliği düşük olan ve diğer ölçek maddeleri ile düşük korelasyon veren maddeler ölçeklerden çıkarılmıştır. Ölçeğin güvenilirliği için Cronbach Alpha katsayılarına ve madde-toplam korelasyonlarına bakılmış, ayrıca testi yarılama yöntemleri ile ölçeğin güvenilirliği tekrar incelenmiştir.

Bulgular

Bu bölümde toplumsal cinsiyete dayalı meslek seçimi tutumu değişkenini ölçmeye yönelik olarak geliştirilen ölçeğin faktör analizi sonuçları ele alınmıştır. Tablo 2'de faktör ortak varyansı ve maddelerin 1. Faktördeki yük değerleri sunulmuştur.

Tablo 2.
Faktör Analizi Sonuçları

Madde No	Faktör Ortak Varyansı	Faktör-1 Yük Değeri	Madde No	Faktör Ortak Varyansı	Faktör-1 Yük Değeri
M2	,716	,548	M25	,527	,718
M12	,653	,683	M27	,568	,639
M15	,583	,565	M28	,625	,672
M20	,541	,527	M30	,649	,634
M21	,533	,674	M36	,459	,616
M23	,463	,676	M38	,487	,441
M24	,535	,718	M47	,440	,624

Tablo 2’den de izlenebileceği gibi, faktörlerin her bir değişken üzerindeki ortak faktör varyansının .44 ile .71 arasında değiştiği görülmüştür. Birbiriyle ilişkili maddelerin bir araya gelerek faktör oluşturması ve faktörlerin daha kolay yorumlanabilmesi amacıyla Varimax eksen döndürme tekniği seçilmiştir. Faktör yük değerleri farklı faktörlerde birbirine yakın olan maddeler ölçekten çıkarılmıştır. Varimax eksen döndürme tekniği sonucunda kalan maddelerin bir araya gelerek oluşturduğu faktörler Tablo 3’te verilmiştir.

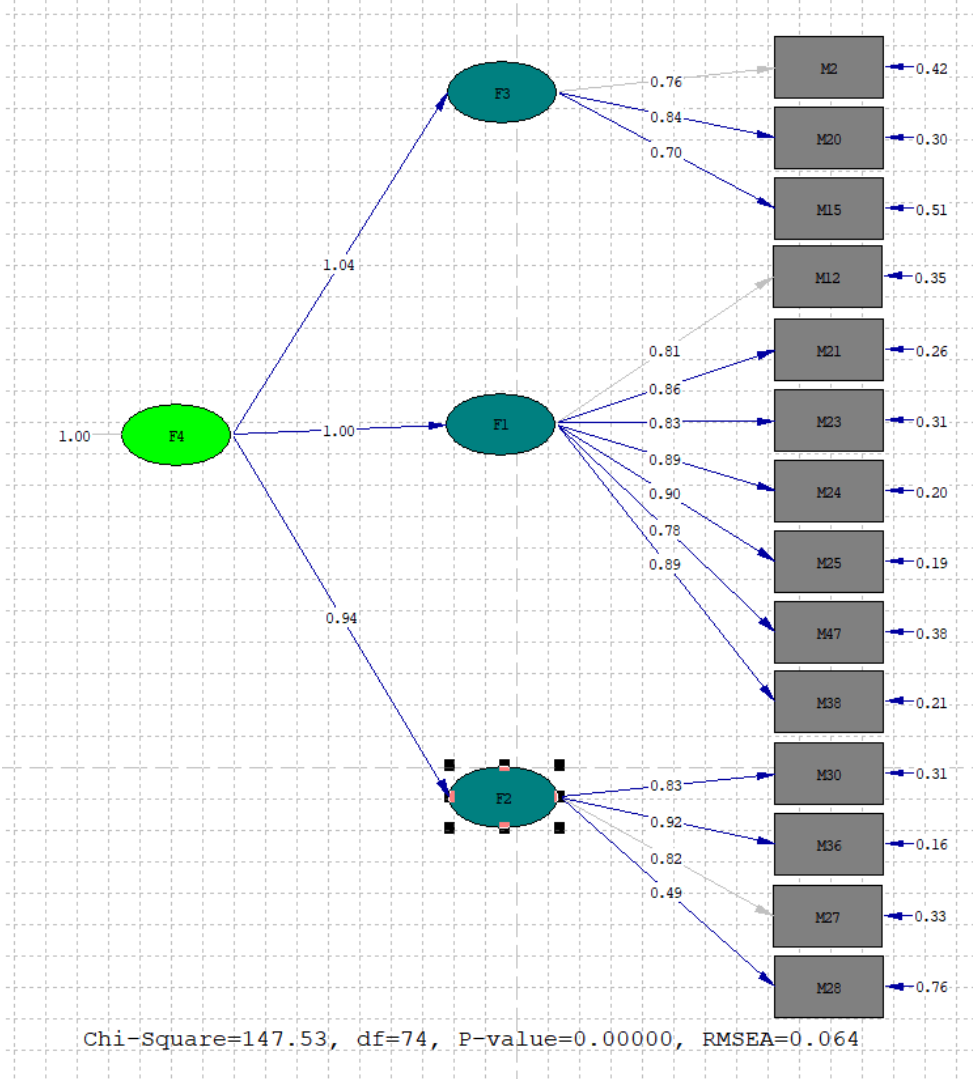
Tablo 3.
Döndürme Sonrası Yük Değerleri

Madde No	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3
M12	,772		
M38	,697		
M21	,624	,366	
M24	,574	,360	
M47	,573		
M25	,550	,383	
M23	,500	,384	
M30		,770	
M28		,721	
M27	,364	,660	
M36		,600	
M2	,318		,784
M15			,707
M20		,355	,644

Açıklanan Varyans: Toplam: % 55.569
Faktör-1: % 39.496 Faktör-2: % 8.731 Faktör-3: % 7.343

Tablo 3’te görüleceği üzere, ölçekte bulunan 3 faktör birlikte toplam varyansın % 55.569’unu açıklamaktadır. Birinci faktör tek başına toplam varyansın % 39.496’sını; ikinci faktör % 8.731’ini; üçüncü faktör % 7.343’ünü açıklamaktadır. Tablo 2’den de izleneceği gibi, Varimax eksen döndürme tekniği sonrasında, birinci faktörün 7 maddeden; ikinci faktörün 4 maddeden; üçüncü faktörün ise 3 maddeden oluştuğu görülmektedir. Madde havuzundaki maddelerden, 12, 38, 21, 24, 47, 25 ve 23. maddeler birinci faktörü; 30, 28, 27, 36. maddeler ikinci faktörü; 2, 15, 20. maddeler üçüncü faktörü oluşturmaktadır. Maddelerin döndürme öncesindeki birinci faktördeki yük değerlerinin .30’un üstünde olması; birinci faktörün tek başına açıkladığı varyansın yüksek olması ve çizgi grafiğinde birinci faktörden sonra hızlı bir düşmenin gözlenmesi; ölçeğin genel bir faktöre sahip olduğunu göstermektedir. Buna göre, ölçek toplam puana göre değerlendirilmektedir. Toplam puanın yüksek olması meslek seçiminde toplumsal cinsiyete dayalı kalıplaşmış tutumların yüksek olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla, erkek lise öğrencilerinin toplumsal cinsiyete dayalı meslek seçimi tutumunun düşük veya yüksek olduğu anlaşılabilir.

Ortaya çıkan faktör yapısının geçerliliğini test etmek için doğrulayıcı faktör analizi (DFA) uygulanmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda ortaya çıkan 3 faktörlü yapının doğrulandığı görülmüştür. Doğrulayıcı faktör analizi ile test edilen model Şekil 1’de verilmiştir.

Şekil 1. Doğrulayıcı Faktör Analizi

DFA sonuçları

Şimşek (2007)'e göre modelin uygunluk gösterebilmesi için uyum iyiliği kriterleri incelendiğinde, ki-kare ile serbestlik derecesi arasındaki oranın en fazla 3 veya 4 olması; RMSEA (Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü/ Root Mean Square Error of Approximation) ve SRMR (Standartlaştırılmış Artık Ortalamaların Kare Kökü/ Standardized Root Mean Square Residual) değerlerinin .08'in altında olması; GFI(İyilik Uyum İndeksi/ Goodness of Fit İndex), AGFI (Düzeltilmiş İyilik Uyum İndeksi/ Adjusted Goodness of Fit), CFI (Karşılaştırmalı Uyum İndeksi/ Comperative Fit İndex), IFI(Artan Uyum İndeksi/ Incremental Fit Index) değerlerinin ise .90'ın üzerinde olması beklenmektedir.

Açımlayıcı faktör analizinden elde edilen verilere göre 3 faktörlü bir yapı gösteren ölçeğin doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarına göre uyum indeksleri $\chi^2/sd=1,99$ (174,53/74); RMSEA= ,064; SRMR= ,21; CFI= ,95; IFI= ,95; GFI= ,97; AGFI= ,96 olmak üzere belirlenmiştir. Bu değerler literatürde belirtilen değerlerle örtüşmektedir (Şimşek, 2007).

Ölçeğin güvenilirliği

Ölçeğin güvenilirliği iki yolla test edilmiştir: Birincisi, iç tutarlık katsayısı incelenmiştir. Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı $\alpha= .893$ olarak bulunmuştur. Ölçeğe ilişkin güvenilirlik analizi sonuçları tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4.
Ölçeğin Güvenirlik Analizine İlişkin Sonuçlar

Madde No	Madde Çıkarılırsa Ortalama	Madde Çıkarılırsa Varyans	Madde Toplam Korelasyonu	Madde Çıkarılırsa Alpha
M2	24,4587	45,410	,477	,876
M15	24,4339	45,386	,497	,875
M20	24,3271	46,067	,453	,877
M12	24,8373	44,207	,604	,869
M21	24,8140	44,701	,595	,870
M23	24,6239	44,139	,597	,870
M24	24,6810	43,523	,641	,868
M25	24,6702	43,767	,643	,867
M47	24,7427	45,356	,549	,872
M38	24,8291	47,181	,369	,880
M27	24,5493	44,824	,557	,872
M28	24,3884	44,204	,595	,870
M30	24,3631	45,038	,555	,872
M36	24,5124	45,231	,538	,873

Ölçeğin güvenilirlik çalışmaları kapsamında ayrıca, testi yarılama yöntemine başvurulmuştur. Buna göre, ölçeğin tek ve çift sayılı maddeleri iki gruba ayrılmıştır. Faktör analizi sonrasında kalan 14 maddelik form, 144 öğrenciye uygulanmış ve elde edilen verilerle ölçeğin tek ve çift numaralı maddelerden oluşan iki formu arasındaki korelasyon incelenmiştir. Buna göre, iki form arasında .775 değerinde pozitif yönde ve .01 düzeyinde anlamlı bir korelasyon bulunmuştur.

Ölçekte 7 maddeden oluşan birinci faktör, toplumda erkek rollerine uygun meslek seçimi konusundaki tutuma işaret etmektedir. Örneğin, 24. madde, “Erkekler kadınlardan daha fazla para kazanacakları meslekleri seçmelidir” ifadesi şeklindedir. 4 maddeden oluşan ikinci faktör, erkeklerin seçeceği meslek türlerinin niteliği ile ilgili yargılardan oluşan ifadeleri içermektedir. Örneğin, 36. madde, “Erkekler yapıları gereği strese dayanıklı olmayı gerektiren işlerde daha iyidir” şeklindedir. 3 maddeden oluşan üçüncü faktör ise, toplum tarafından kadınlara uygun görülen meslekler hakkındaki tutuma işaret etmektedir. Örnek olarak 15. madde, “Hemşirelik, ebelik gibi meslekler erkeklere uygun değildir” gibi ifadeler içermektedir.

Tartışma / Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada, toplumsal cinsiyete dayalı meslek seçimi tutumunu ölçebilen bir ölçek geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda, Toplumsal Cinsiyete Dayalı Meslek Seçimi Tutum Ölçeği Erkek formu'nun geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları tanıtılmıştır. Ölçeğin geçerliğini sınamak amacıyla, açılımlı faktör analizi çalışmaları yapılmıştır. Ölçeğin güvenilirlik çalışmaları kapsamında ise, iç tutarlık katsayısı hesaplanmış ve iki yarım test güvenilirliği çalışması yapılmıştır. Geçerlik çalışmaları sonucunda, ölçekte bulunan 3 faktörün birlikte toplam varyansın % 55,569'unu açıkladığı görülmüştür. Güvenirlik çalışmaları sonucunda Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı $\alpha = .893$ olarak bulunmuştur. Ölçek 14 maddeden oluşmaktadır. 3'lü likert tipi bir ölçektir. 1=katılmıyorum, 2= kısmen katılıyorum ve 3= katılıyorum olmak üzere 3'lü derecelendirilmektedir. Ölçekte reverse (tersinden puanlanan) madde bulunmamaktadır. Ölçek toplam puana göre değerlendirilmektedir. Toplam puanın yüksek olması meslek seçiminde toplumsal cinsiyete dayalı kalıplaşmış tutumların yüksek olduğunu göstermektedir.

Geliştirilen ölçek farklı alanlarda kullanılabilir. Ölçek özellikle toplumsal cinsiyetle ilgili çalışmalarda kullanılabilir. Politika yapımcıların son yıllarda Toplumsal Cinsiyet konusunu dikkate aldıklarını düşündüren çalışma ve taslaklar söz konusudur. Aile ve Sosyal Politikalar

Genel Müdürlüğü bünyesinde yer alan Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ilk olarak 2008-2013 yılı Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı yayınlamışlardır. Sonrasında ise 2014-2019 yılı planını hazırlamak amacıyla güncelleme çalışmaları için çalıştaylar düzenlenmiştir. Bu güncelleme başlığında kadınların sağlık, eğitim, ekonomi, yoksulluk, çevre, medya, yetki ve karar alma mekanizmalarında yaşadıkları sorunlar ele alınmış ve cinsiyet eşitliğinin geliştirilmesine yönelik atılacak adımları içermektedir. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ise ilk defa “Kadın İstihdamı Eylem Planı (2016-2018)” hazırlıklarını yapmışlardır. Bu eylem planında kadının işgücü piyasasına daha etkin katılmasına, iyi işlerde çalışmalarına ve toplumsal cinsiyet eşitliği gibi konulara önem verildiği görülmektedir. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ise 2012 yılında “Kırsal Alanda Kadının Güçlendirilmesi Ulusal Eylem Planı” yayınlamışlardır. Bu eylem planıyla kadınların da tarımsal üretimde sorumluluk almaları ve üretime katılmaları ve cinsiyet eşitsizliğinin azaltılması hedeflenmektedir.

Özellikle Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde yürütülen ETCEP- açılımı- gibi projelerle çocukluktan itibaren toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının önüne geçilmesi ve toplumsal cinsiyetle ilgili kalıp yargıları yıkmayı hedeflenmektedir (MEB,2016). Yine Milli Eğitim Bakanlığı'nın paydaşlığını yaptığı “Bal Arıları Mühendis oluyor” projesi (2017) de öğrencilerin meslek seçimini yaparken toplumsal cinsiyet rollerinden arınmış, ilgi ve yeteneklerine uygun meslekleri seçmesini amaç edinmiştir. Bu amacı gerçekleştirmek için Türkiye'deki her ilden bir okul belirleyerek bu okullardaki öğrenci-öğretmen ve velileri meslek seçiminde toplumsal cinsiyete ilişkin kalıp yargıların bireyleri ne derece etkilendiği konusunda bilgilendirmektedirler. Bu proje hala devam etmektedir. Bununla birlikte Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) üniversitelerin toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı hale gelmesi için üniversitelerin kadın sorunları araştırma ve uygulama merkezi başkanlarının, akademisyenlerin, bu konuda çalışma yapan sivil toplum kuruluşları ve sendika temsilcilerinin katılımıyla 07 Mayıs 2015 tarihinde çalıştay düzenlemişlerdir. Bu çalıştayda toplumsal cinsiyet eşitliği derslerinin müfredata zorunlu olarak dahil edilmesi, üniversite ortamında şiddet, mobing, taciz, istismarın önlenerek güvenli ortamların oluşturulması, toplumsal cinsiyet eşitliği farkındalığının artması ve hem yönetici hem de akademik personeline farkındalık kazandırılması olarak bu dört ana tema üzerine yoğunlaşmış ve çalıştay sonucunda bunlar hakkında alınan kararlar yayımlanmıştır. Ankara Üniversitesi, Boğaziçi Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi, Koç Üniversitesi, Sabancı Üniversitesi gibi birçok üniversitenin senatolarında da oylanmıştır. Hatta Hacettepe Üniversitesi ve Ankara Üniversitesi belirlenen temalar doğrultusunda toplumsal cinsiyet eylem planı yayınlamışlardır. Bu eylem planları genel olarak hem öğrencilerin ve personelin hem de yöneticilerin toplumsal cinsiyet eşitliği hakkında farkındalığının artırılmasını, kaynakları eşit kullanılmasını ve üniversite yönetim kademlerindeki kadınların temsiliyetinin artırılmasını amaçlamaktadır.

Bu doğrultuda denebilir ki, gençlerin meslek seçimlerinde toplumsal cinsiyet önyargıları ile sınırlı kalmadan yetenek ve ilgilerine uygun, gerçekçi bir seçim yapabilmeleri konusu eskisinden daha fazla önemsenmektedir. Gerek Bakanlıklar, gerek üniversiteler, gerek sivil toplum kuruluşları, gerekse yerel düzeyde belediyeler toplumsal cinsiyet eşitliği hedefli çalışmalar yürütülmektedir. Bu çalışmada geliştirilen ölçme aracı toplumsal cinsiyete dayalı meslek seçimi ile ilgili çalışmalarda kullanılabilir. Bireylerin toplumsal cinsiyete dayalı önyargılarının azaltılmasını hedefleyen deneysel çalışmalarda ön test son test olarak kullanılabilir. Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı liselerde ve Rehberlik Araştırma Merkezlerinde psikolojik danışmanlar tarafından toplumsal cinsiyet eşitliği konulu etkinliklerde kullanılabilir.

Kaynaklar

- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2014). *Toplumsal cinsiyet eşitliği eylem planı*. Erişim adresi: <http://kadininstatusu.aile.gov.tr/haberler/toplumsal-cinsi-cc%87yetsesi-cc%87ti-cc%87gi-cc%87-ulusal-eylem-planı-20142018>
- Akgül Gök, F. (2013). *Evli kadın ve erkeklerin toplumsal cinsiyet rolleriyle ilgili algılarının aile işlevlerine yansımaları* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Akın, A. (2007). Toplumsal cinsiyet ayrımcılığı ve sağlık. *Toplum Hekimliği Bülteni*, 26(2), 1-9.
- Aldoory, L. ve Toth, E. (2002). Gender discrepancies in a gendered profession: A developing theory for public relations. *Journal of Public Relations Research*, 14(2), 103-126.
- APM Women in Project Management. (2017). Erişim adresi: <https://www.apm.org.uk/community/women-in-project-management-sig/>
- Bal Arıları Mühendis Oluyor. (2017). Erişim tarihi: 10 Mart 2017, Erişim adresi: <https://www.balarilarimuhendis oluyor.com>
- Blakemore J. E. O., Berenbaum, S. A. ve Liben, L. S. (2009). *Gender development*. NewYork: Psychology Press.
- Bem, S. L. (1983). Gender schema theory and its implications for child development: Raising gender-aschematic children in a gender-schematic society. *Signs*, 8(4), 598-616.
- Bozkurt, B. ve Akpınar, A. (2017). Bilişim sektöründe toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümü. *Marmara Üniversitesi Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 17-28.
- Correl, S. J. (2001). Gender and the career choice process: the role of biased self assessments. *American Journal of Sociology*, 106(6), 1691-1730.
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı. (2016). *Kadın İstihdamı Eylem Planı 2016-2018*. Erişim tarihi: 21 Mart 2017, Erişim adres: <http://esitizberaberiz.org/wp-content/uploads/2016/05/Kadin-Istihdami-Eylem-Plan%C4%B1.pdf>
- Çurğatay, V. (2010). *Üniversite sınavına girecek öğrencilerin meslek seçimini etkileyen sosyo-kültürel faktörler: Malatya'daki lise son sınıf öğrencileri uygulaması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Equal Occupational Commission, (2005). *Jobs fort he boys and the girls: Promoting a smart, successful and equal Scotland*. Erişim tarihi: 17 Şubat 2017, Erişim adresi: <https://www.closesthegap.org.uk/content/resources/Occ-seg-Scotland-Final-report-Feb-2005.pdf>
- Erdir, F. (2016). *Muğla türkülerinde kadın ve erkek temsillerinin ve rollerinin toplumsal cinsiyet açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Eser, Ş. (2010). *Toplumsal cinsiyetin meslek seçimindeki rolü ve sekreterlik mesleği üzerine bir uygulama* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Forret, M. L., Sullivan, S. E. ve Mainiero, L. A. (2010). Gender role differences in reactions to unemployment: Exploring psychological mobility and boundaryless careers. *Journal of Organizational Behavior*, 31(5), 647-666.
- Gati, I., Osipow, S. H. ve Givon, M. (1995). Gender differences in career decision making: The content and structure of preferences. *Journal of Counseling Psychology*, 42(2), 204-216.
- Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (2012). *Kırsal Alanda Kadının Güçlendirilmesi Ulusal Eylem Planı*. Erişim tarihi: 12 Nisan 2017, Erişim adresi: https://www.tarim.gov.tr/EYYDB/Belgeler/Duyurular/Ulusal_Eylem_Plan%C4%B1.pdf
- Gümüšoğlu, F. (2008). Ders kitaplarında toplumsal cinsiyet. *Toplum ve Demokrasi*, 2(4), 39-50.
- Gündüz Kalan, Ö. (2010). Reklamda çocuğun toplumsal cinsiyet teorisi bağlamında konumlandırılışı: 'Kinder' reklam filmleri üzerine bir inceleme. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 1(38), 75-89.
- Gündüz, H. Ç., Tarhan, S. ve Kılıç, Z. (2015). Toplumsal cinsiyete dayalı meslek seçimlerine yönelik tutum ölçeği geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1), 21-23.
- Gündüz Şentürk, S. (2015). *Okul öncesi dönem çocukları için basılan resimli öykü kitaplarının toplumsal cinsiyete ilişkin kalıpyargılar yönünden incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J. ve Anderson, R. E. (2010). *Multivariate data analysis*. New Jersey: Pearson Prentice Hall.

- IEEE Women in Engineering (WIE) (2017). *The world's largest technical professional organization for the advancement of technology*. Erişim tarihi: 6 Mayıs 2017, Erişim adresi: http://www.ieee.org/membership_services/membership/women/index.html
- Kahraman, A. B., Ozansoy Tunçdemir, N. ve Özcan, A. (2015). Toplumsal cinsiyet bağlamında hemşirelik bölümünde öğrenim gören erkek öğrencilerin mesleğe yönelik algıları. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 18(2), 108-144.
- Kaiser, H. F. ve Rice, J. (1974). Little jiffy, mark IV. *Educational and psychological measurement*, 34(1), 111-117.
- Kline, P. (1994). *An easy guide to factor analysis*. New York: Routledge
- Köseler, F. (2009). *Okul öncesi öykü ve masal kitaplarında toplumsal cinsiyet olgusu* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Kuzgun, Y. (2004). *Meslek rehberliği ve danışmanlığına giriş*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Leuze, K. ve Helbig, M. (2015). Why do girls' and boys' gender-(a)typical occupational aspirations differ across countries? How cultural norms and institutional constraints shape young adolescents' occupational preferences. *WZB Discussion Paper* (2015-002).
- Marshall, G. (1998). *Sosyoloji sözlüğü*. O. Akınhay ve D. Kömürcü (Çev.). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). (2016). *Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Projesi (ETCEP)*. Erişim tarihi: 4 Mayıs 2017, Erişim adresi: <http://etcep.meb.gov.tr>
- MEB, (2016). *ETCEP: Toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı okul standartları kılavuzu*. Erişim tarihi: 4 Mayıs 2017, Erişim adresi: http://etcep.meb.gov.tr/application/assets/admin/uploads/userfiles/files/otceta_kilavuz.pdf
- Muldoon, O. ve Reilly, J. (2003). Career choice in nursing students: gendered constructs as psychological barriers. *Journal of Advanced Nursing*, 43(1), 93-100.
- Ndobo, A. (2013). Discourse and attitudes on occupational aspirations and the issue of gender equality: What are the effects of perceived gender asymmetry and prescribed gender role? *Revue Européenne de Psychologie Appliquée/European Review of Applied Psychology*, 63(4), 231-241.
- Öngen, B. ve Aytaç, S. (2013). Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ve yaşam değerleri ilişkisi. *Sosyoloji Konferansları*, 48(2), 1-18.
- Öztemel, K. (2012). Kariyer kararsızlığı ile mesleki karar verme öz yeterlilik ve kontrol odağı arasındaki ilişkiler. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32(2), 459-477.
- Razumnikova, O. M. (2005). The interaction between gender stereotypes and life values as factors in the choice of profession. *Russian Education & Society*, 47(12), 21-33.
- Sharma, S. (1996). *Applied multivariate techniques*. New York: John Wiley & Sons Inc.
- Şimşek, Ö. F. (2007). *Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş Temel İlkeler ve LISREL Uygulamaları*. Ankara: Ekinox
- Temel, A., Yakın, M. ve Misci, S. (2006). Örgütsel cinsiyetlerin örgütsel davranışa yansımaları. *Yönetim ve Ekonomi*, 13(1), 27-38.
- Turan, N., Öztürk, A., Kaya, H. ve Atabek Aştı, T. (2011). Toplumsal cinsiyet ve hemşirelik. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 4(1), 167-173.
- Vatandaş, C. (2007). Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin algılanışı. *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, 35, 29-56.
- Vurucu, F. (2010). *Meslek lisesi öğrencilerinin meslek seçimi yeterliliği ve meslek seçimini etkileyen faktörler* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Weisgram, E. S., Bigler, R. S. ve Liben, L. S. (2010). Gender, values, and occupational interests among children, adolescents, and adults. *Child Development*, 81(3), 778-796.
- White, M. J. ve White, G. B. (2006). Implicit and explicit occupational gender stereotypes. *Sex Roles*, 55(3), 259-266.
- Yaşın Dökmen, Z. (2015). *Toplumsal cinsiyet: Sosyal psikolojik açıklamalar* (6.basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Yeşil, F. (2014). *Ortaokul Türkçe ders kitaplarında cinsiyet ifadeleri ve toplumsal cinsiyet rolleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Zeyneloğlu, S. (2008). *Ankara'da hemşirelik öğrenimi gören üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları* (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Extended Abstract

Introduction

Gender is a concept that explains socially identified roles, responsibilities and behaviours of men and women. Apart from biological differences gender is related to how society perceive us and what society expects from individual. Starting from the first years of life, boys and girls internalize socially appropriate behaviour roles and how they should behave. Gender differences give shape to the lives of men and women. Besides gender roles include social expectations that restrict men's and women's activities and these social expectations cause pressure on individuals about acting accordingly. In today's world there are men-related gender patterns at most of societies regardless of their level of development. Also Turkey is one of the societies where gender roles separate significantly. Individuals who live in Turkey are under the influence of gender stereotypes on many issues such as choice of profession, mate selection, determining responsibilities at marriage etc. Jobs such as teaching and nursing are considered exposure of the compassionate nature of women, so these are consistent jobs with the gender roles of them. In the other hand, productive and dominant jobs are considered appropriate for men. Wife, baby sitter and mother roles of women and outside worker, protector of family roles of men are affecting their decision on choosing a job. Nowadays, most of the time women are preferred at public relations position. In the other hand men are preferred at recruitment process and management positions with high salaries. Consequently, our today's society categorizes the jobs as woman-man jobs and expects that individuals will choose in this direction.

Purpose

The question of "Which job should I choose?" can be considered as a developmental task. Answering this question and deciding accordingly is not only difficult but also complicated. At the same time it is known that the process of choosing a profession gets effected by gender. Common cultural beliefs about gender roles make men and women evaluate themselves different on work sufficiency. Consequently these different evaluations effect their career choices. It can be easily seen that boys show interest in math, technique, management, trade, rational thinking etc. and girls show interest in literature, social services, office work, communication skills etc. The purpose of this study is to develop a scale to measure male high school students' attitude about this situation.

Method

First of all at developing process, related literature is reviewed and an item pool was made with 47 items that were written by researchers. Eleven of these items are reverse. With these items a trial form was prepared and applied to 25 students. Feedbacks about the clarity of items were obtained from students and after that items were simplified and reformed according to the feedbacks. Consequently an implementation form was made and applied to 243 male high school students. Explanatory factor analysis was used with the data. Principle component analysis was chosen as a factorizing method and Varimax axis rotation method was chosen in order to form factors including related items and interpret factors easily.

Result and Discussion

It was seen that common factor variances of factors on every variable stand between .43 and .69. Based on the results of factor analysis 33 items are removed. The reasons of this removal were 4 following criterias: if item has a factor loading value lower than .30 at first factor, if item

has closer factor loading values than .10 at different factors, if item has low distinctiveness, if item has low correlation between the other items. After this removal, construct of the scale has 14 items and 3 factors. All 3 factors explain %55,56 of total variance. First factor explains %33,49 of total variance, second factor explains %8,73 of total variance, third factor explains %7,34 of total variance. Final form was prepared with remaining 14 items and applied to 144 students. Reliability of the scale was tested with this data by using Cronbach-Alpha coefficient and split-half method. Cronbach-Alpha coefficient was found as .893 and correlation between two sets from split-half method was found as .775 ($p < .01$).

ATGBPCS is a 3 point likert scale. It is ranked as 1: I agree, 2: I partly agree, 3: I don't agree. The scale has 3 reverse items and it is evaluated based on total points. High total points mean that there are more gender based prejudice on choice of profession. The findings of the study shows that ATGBPCS is able to measure attitude towards gender based choice of profession of male high school students reliably and validly.